

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 786.8

Андрій ДУШНИЙ,
м. Дрогобич

ДО ПИТАННЯ НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ БАЯННО-АКОРДЕОННОГО МИСТЕЦТВА

У статті аналізується науково-методичне напрацювання фахівців баяністів-акордеоністів України другої половини XX – початку XXI століття, які на основі власних дисертаційних досліджень утвердили статус Української академічної школи баянно-акордеонного мистецтва.

Ключові слова: баян, акордеон, дисертаційне дослідження, наука, народні інструменти.

Dushniy A. Towards scientific understanding Ukrainian school bayan-accordion art. *The article analyzes the scientific and methodological developments experts bayans-accordions Ukraine in the second half of XX – beginning of XXI century, based on their dissertation research asserted the status of Ukrainian academic school bayan-accordion art.*

Key words: bayan, accordion, dissertation research, science, folk instruments.

Постановка проблеми. Народно-інструментальне мистецтво України активно крокує в ногу з часом, відповідно модернізується в інструментальному й освітньому напрямках, що сприяє академізації народних інструментів та їх утвердження в соціокультурному просторі держави. Як зазначають дослідники свого часу розвиток академічного народно-інструментального мистецтва в Україні був «започаткований на єдиній методологічній основі, розробленій професором М. Гелісом ...» [8, 3], що створило потужний вплив на регіональні виконавські школи народно-інструментального мистецтва (Львівська, Одеська, Донецька, Харківська), які інституалізуються у 50-х роках минулого століття. Їхні різновекторі напрацювання утверджують статус Української академічної школи гри на народних інструментах. Мета, яку переслідують провідні фахівці цих регіонів, – вивчення українського автентичного народного інструментарію, становлення, розвиток та пропаганда його академічних різновидів, його функціонування та культуротворчої ролі в сучасній Україні, підготовка фахівців у галузі баянно-акордеонного мистецтва зокрема.

Важлива роль наукового осмислення та обґрунтування вагомості й значення різновекторних сторін народно-інструментального мистецтва:

виконавства, педагогіки, навчально-репертуарного забезпечення, компонування оригінальної літератури для народних інструментів сучасними композиторами України тощо.

Аналіз досліджень. Українській баянній школі присвячені фундаментальні праці М. Давидова [8], Д. Кужелева, А. Семешка, А. Сташевського, С. Іванова, Л. Понікарової, І. Єргієва, М. Булди й М. Черепанина та ін., водночас питання методичного забезпечення розглядають баяністи-практики І. Алексєєв, В. Бєсфамільнов, В. Власов, В. Воеводін, М. Коцюба, Е. Мантулев, О. Міщенко, М. Обєрюхтін, М. Різоль, В. Самітов, П. Серотюк, А. Черноіваненко, І. Яшкевич та ін., репертуарний доробок становлять композиції А. Батршина, А. Білошицького, В. Власова, А. Гайдєнка, В. Дикусарова, В. Зубицького, Б. Мирончука, К. Мяскова, А. Нижника, Я. Олексєва, В. Подгорного, М. Різоль, В. Рунчака, Л. Самодаєвої, А. Сташевського, К. Цєпколенко М. Чайкіна, Ю. Шамо, Г. Шєндєрьова, С. Юцєвича, І. Яшкевича та ін., низку особистостей та колективів висвітлює довідниково-єнциклопєдична література А. Басурманова [3], А. Мірека, А. Семешка [20], М. Імханицького, А. Сташевського [22], А. Душного та Б. Пица [10].

Актуальні питання баянно-акордеонного мистецтва в контексті національної школи гри на народних інструментах висвітлює низка науково-практичних конференцій проведєних на базі кафедри народних інструментів НМАУ ім. П. Чайковського, зокрема – Перша Всєсоюзна конференція викладачєв музичних училищ (1963), Всєукраїнські конференції викладачєв музичних вузів та училищ (1978 – 1984), дві Всєсоюзні міжвузівські конференції «Музичні інструменти народів СРСР» (1976, 1982), дві Всєукраїнські науково-практичні конференції «Актуальні напрямки розвитку академічного народно-інструментального мистецтва» (1995, 1998) й третя міжнародна (2003) науково-практична конференція «Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ – ХХІ столєть» (присвячену 100-річчю від дня народження М.М. Гєліса), Всєукраїнська науково-теоретична конференція «Академічне мистецтво оркєстрів народних інструментів і капєл бандуристів спеціальних музичних вузів України» (2005), «Проблеми історії й теорії академічного народно-інструментального виконавства» присвячену 80-річчю від дня народження В.А. Давидова (2010) та ін.

Одночасно, конференції означеного спрямування відбуваються у Луганську («Актуальні питання баянно-акордеонного виконавства та педагогіки в мистецьких навчальних закладах»), Кіровограді («Академічне народно-інструментальне мистецтво України: проблеми збереження та розвитку в сучасній соціокультурі»), Львові («Академічне народно-ін-

струментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини»), Дрогобичі («Львівська баянна школа та її видатні представники», «Творчість композиторів України для народних інструментів», «Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ – ХХІ століть»), Рівному («Сучасні тенденції розвитку народно-інструментального виконавства в Україні»), а також Івано-Франківську, Харкові, Ялті, Одесі.

Мета статті полягає в аналізі наукового потенціалу Української академічної школи гри на народних інструментах, а саме – баяні-акордеоні. Цей потенціал скомпонований у низці кандидатських та одній докторській дисертації і датується від другої половини ХХ до початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Наукові студії дослідження національної школи баянно-акордеонного мистецтва беруть свій початок з другої половини ХХ-го століття. Науково-методологічна база формування виконавської майстерності баяніста-акордеоніста бере свій початок з 50-х років минулого століття, адже саме у 1953 р. **І.Д. Алексєєв** захищає першу в тодішньому СРСР кандидатську дисертацію «Викладання гри на баяні», у якій вперше висвітлюються вагомі питання походження і розвитку баяна, основних принципів навчання, організації роботи педагога в класі гри на баяні, подає аплікатуру подвійних нот із використанням великого пальця започатковану М. Різлем [1; 8, 193].

Подальші наукові пошуки сягають 70-х років, коли **М.А. Давидов**, опираючись на свій власний досвід і репертуар того часу, науково обгрунтовує власне кандидатське дослідження «Теоретичні основи перекладання інструментальних творів для баяна» (1974), яке уособлює цілу методику перекладу різноманітної літератури для баяна, яка на сьогодні є вагомим напрацюванням означеного спрямування [8, 202–203]. Аплікатурні принципи виконання на баяні, зокрема – п'ятипальцева система гри, детально обгрунтовані у дисертації **Ю.Г. Ястребова** «Сучасні принципи баянної аплікатури» (1976) [8, 218].

У другій половині 80-х років **Ю. Бай** розкриває основні принципи виконавської техніки баяніста у кандидатській дисертації «Теоретичні основи удосконалення внутрішньої структури музично-ігрових рухів баяніста» (1986) [8, 194–195]. Розвиток здібностей учнів у класі баяна науково осмислено **Г. Шаховим** «Теоретичні основи викладання транспонування на баяні» (1989) [8, 217–218].

Маргінальним етапом еволюції наукового осмислення баянної педагогіки та виконавства стала перша і на сьогодні єдина докторська дисертація академіка **М. Давидова** «Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста» (1991). Науковець покладається на педагогічний талант і досвід викладача, який, засвоївши подану мето-

дику, повинен творчо розвивати дидактичну послідовність поступового технічного і художнього ускладнення навчального матеріалу і завдань для удосконалення виконавської майстерності студента з урахуванням його індивідуальних даних та темпів розвитку в напрямку визначеної мети [8, 189–190].

Дослідження відносин творчого тандему між викладачем та студентом детально висвітлюється у дисертації **В. Самітова** «Творча спрямованість процесу сумісної діяльності викладача та студента як умова становлення особистісних якостей музиканта-виконавця (на індивідуальних заняттях у класі спеціального інструмента)» (1992) [8, 214–215]. Один із варіантів конструкції електробаяна, в основі якого лежить не вільно коливаючий язичок, а прикріплення електричних перетворювачів безпосередньо до язичка на голосовій планці, актуально доведено в дослідженні **В. Шарова** «Розширення музично-виражальних можливостей баяна в його електронній модифікації» (1992) [8, 217].

Вперше зробив спробу зібрати, обґрунтувати й систематизувати матеріал з історії українського академічного баянно-акордеонного виконавства **Є. Іванов**. Цей факт послужив написанням кандидатської дисертації «Академічне баянно-акордеонне мистецтво на Україні (історичний аспект)», у якій дослідник прийшов до висновку «Українське академічне баянно-акордеонне мистецтво досягло такого рівня, що має власну наукову школу» (1995) [8, 205–206].

Основні закономірності, тенденції й напрямки процесу поетапного формування індивідуального стилю виконавської діяльності музиканта-інструменталіста повноцінно висвітлює дисертаційне дослідження **Є. Йоркіної** «Психолого-педагогічні умови формування індивідуального стилю виконавської діяльності музиканта-інструменталіста» (1996) [8, 206].

У дослідженні **Р. Безуглої** «Баянне мистецтво в музичній культурі України (друга половина ХХ століття)» (2002) опрацьовано типологію інфраструктур соціокультурного функціонування українського баянного мистецтва, у межах яких змінюється «культурний образ» інструмента, його технічні характеристики, музичний репертуар та принципи комунікативних ігор зі слухачем [4]. На основі розкриття сутності, природи, характерних особливостей та соціальної функції, автор доводить вагомість функціонування баянного мистецтва в музичній культурі України.

Праця **А. Черноіваненко** «Фактура у визначенні виражальних властивостей баянної музики» (2002) присвячена дослідженню академічного баянного мистецтва в аспекті спеціальної баянної речовості музичної фактури, що віддзеркалює тембральність мислення музики ХХ століття,

пов'язаного з фактурною унікальністю інструментів та голосів. Автор вперше уніфікує поняття «академічна універсальність» та «нова універсальність», розглядає баянну «експансію у джазі» як творчий прецедент для композиторів та виконавців. «Виконавська активність баяніста постає у єдності володіння витонченою музично-фактурною технікою та фактурою акторського тіла, міміки, жесту, що створює унікальну фігуру інструментального театру ХХ століття» [23, 17].

Дисертація **А. Сташевського** «Баянне мистецтво України: тенденції розвитку оригінальної музики та індивідуальне втілення жанрово-стильового аспекту у творчості Володимира Рунчака» (2004), присвячена вивченню закономірностей розвитку вітчизняного оригінального репертуару для баяна. Вперше в українському музикознавстві дана ланка стає предметом спеціального дослідження в аспекті комплексного аналізу його еволюційного процесу, і вперше здійснено загальнотеоретичний та жанрово-стильовий аналіз баянної творчості композитора Володимира Рунчака. Водночас, науковець подає концепцію періодизації еволюційних етапів вітчизняної літератури для баяна, висвітлює основні тенденції розвитку провідних жанрів української баянної музики сучасної доби [21].

Науково-дослідна робота **Д. Кужелева** скомпонована у дисертаційному дослідженні «Художні тенденції розвитку академічного баянного виконавства у другій половині ХХ століття» (2002) [16]. Науковець розглядає академічне баянне виконавство другої половини ХХ ст. у світлі загально-мистецьких та культурологічних процесів в Україні, Росії та інших країнах, висвітлюються художні тенденції розвитку академічного баянного виконавства означеного періоду, докладно аналізує виконавську майстерність баяністів із художньо-стильових та естетичних позицій. Автор висвітлює творчі постаті провідних виконавців, аналізує широке коло інтерпретацій баянних перекладень та оригінальних композицій різних років.

Дисертація **А. Гончарова** «Неофольклоризм у творчості В. Зубицького (баянний аспект)» (2005) спрямована на акумулювання розвитку неофольклористичних тенденцій в творчості українських композиторів. Автор паралельно біографічним даним та огляду творчості на прикладах творів для баяна митця здійснює поглиблений аналіз музично-теоретичної системи композитора, творчість якого відкрила нову грань музичної естетики у баянному мистецтві, адаптуючи до «нової» музики виконавців-народників й розкриває роль творчої особистості В. Зубицького в системах «композитор-фольклор» та «традиція і новаторство» в площині розвитку неофольклористичного стильового руху в Україні [7, 16].

Процес еволюції виконавської техніки в українській баянній школі, що проходив у тісному взаємозв'язку зі становленням виконавства, репертуару, методики та вдосконаленням конструкції інструмента науково осмислено у дисертації **Вл. Князева** «Еволюція виконавської техніки в українській баянній школі (друга половина ХХ століття)» (2005) [15]. Водночас, автор звертається до аналізу артистично-театральних засад виконавського мистецтва баяністів, що набуває особливого значення з поглибленням змістовності оригінальних композицій, зростанням образного навантаження в сучасному мистецтві та збільшенням частки творів синтетичних музичних жанрів у репертуарі.

У дослідженні **С. Калмикова** «Баянний ансамблево-оркестровий інструменталізм в історичній стильовій проекції» (2005) вперше проведено спостереження художнього буття акордеонного-баянного оркестру в контексті нової оркестральної значущості духового оркестру, ансамблів органу з духовими, струнними, фортепіано та ін., яке виводить на визначення його тембральної специфіки як «різновиду монотембральної симфонічної» якості [13, 11].

«Український модерн-баян» як мистецтво баянної гри, що сформувалося в паралелях вітчизняної та зарубіжної творчості й апробоване видатними митцями, детально висвітлює дисертаційне дослідження **І. Єрґієва** «Український «модерн-баян» як феномен світового мистецтва» (2006). Як подає автор: «Концепція мистецтва «модерн-баяна» як вітчизняної версії акордеонної гри професійних митців другої половини ХХ століття полягає в єдності виконавсько-композиторської ініціативи у створенні оригінальних композицій для баяна як «музики для слухання» з включенням тембрально-сонорних ефектів у функції конкретно-графічних показників, носіїв архетипових смислів музики поставангардного мистецтва» [11, 18].

С. Карасем вперше закладено теоретичне підґрунтя для розуміння виконавсько-стильових принципів баянної інтерпретації музики бароко у дисертації «Інтерпретація музики бароко на баяні (теоретико-виконавський аспект)» (2006) [14]. У роботі здійснено всесторонній огляд феномену музично-барокового стилю з позицій виконавських баянних інтерпретацій, його основних стильових особливостей – фактури, ладогармонічної організації, тематизму, методів розвитку матеріалу та фундаментальних формотворчих засад. Запропонована автором методика комплексного виконавського дослідження барокових композицій, що ґрунтується на аналізі виконавських інтерпретацій видатних піаністів та органістів сучасності, може стати перспективною не лише для баяністів, але й для виконавців на інших академічних інструментах [14, 17].

Визначанню наукових категорій – професійне становлення, філармонійна спеціалізація, академізація, які акумулюють еволюційні процеси стильових напрямків естрадно-джазової музики в акордеонно-баянному мистецтві України впродовж виокремлених етапів і стадій професійного розвитку акумулює у дисертації «Естрадно-джазова музика в акордеонно-баянному мистецтві України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: композиторська творчість і виконавство» (2007) **М. Булда** [5]. Науковцем розглядаються питання, які охоплюють проблеми динаміки розвитку репертуару, міжнародних конкурсів і фестивалів, модернізації музичної мови, стильових засад творчості В.Власова, специфіки відтворення естрадно-джазових прийомів гри, художньо-мистецьких аспектів інтерпретації. Прогресуючі досягнення провідних українських і зарубіжних музикантів віддзеркалюють загальну тенденцію зростання творчого потенціалу, збагачення арсеналу музично-інтонаційних та артистично-театральних засобів мистецького впливу і засвідчують цілковиту природність функціонування естрадно-джазової музики в сучасному акордеонно-баянному виконавстві [5, 19].

Автор дисертації «Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст.: історико-виконавський аспект» (2007) [18] **Л. Пасічняк** проводить комплексний аналіз процесу розвитку і класифікації різновидів академічного ансамблю народних інструментів України періоду ХХ ст. У праці аналізується процес удосконалення народного інструментарію, досліджується композиторська творчість, підкреслено значення професіоналізації освіти музиканта-народника, формування української педагогіки, методології та теорії виконавства на удосконалених народних інструментах у становленні ансамблю народних інструментів в академічному музичному мистецтві [18, 16].

Творчість В. Зубицького як значний етап в оновленні баянного репертуару, що відкриває нові шляхи розвитку баянного мистецтва, уніфіковано у дослідженні **Г. Голяки** «Творчість Володимира Зубицького в контексті розвитку сучасного баянного репертуару» (2008). Автор подає теоретичне узагальнення проблеми репертуару, виявлення функції репертуару в системі музичної комунікації й на матеріалі низки баянних творів для баяна соло та збірок для початківців виявляє новації композиторського письма В. Зубицького [6].

Теоретичні засади для розуміння принципів і факторів функціонування артикуляції в музичному творі подаються у дослідженні **В. Дорохіним** «Принципи і фактори артикуляції в виконанні на баяні» (2010). Автор вводить поняття: «артикуляційна модель» та «артикуляційний результат», які розглядаються в системі «артикуляційна модель-артику-

лювання-артикуляційний результат», паралельно увага активізується на визначенні музичного артикулювання в системі музичного інтонування [9, 18].

Дисертація **В. Салія** «Методика роботи над музичним образом у процесі навчання підлітків гри на баяні (акордеоні)» (2010) [19], присвячена поетапній методиці роботи над музичним образом, що ґрунтується на інтегративному підході та передбачає використання інноваційних форм «уроків-образів» на основі художньої драматургії при виконанні музичних творів учнями-баяністами підліткового віку.

А. Шаміговим у дослідженні «Особливості опосередкування фольклору в оригінальній музиці українських композиторів для баяна соло (фольклорний неоромантизм, неофольклоризм, нова фольклорна хвиля)» (2011), опрацьовано специфіку вияву характерних ознак і принципів фольклорного мислення в баянних композиціях українських митців з огляду на їхню стилістику та специфіку синтезу національно-фольклорних традицій, а також риси європейського професійного мистецтва, які подані крізь призму творчої індивідуальності (формотворення, жанрові пріоритети, ужиткове призначення) [24].

Я. Олексів у дисертації «Рецепція жанрів сюїти і партити в українській баянній музиці другої половини ХХ століття» (2011) [17] здійснив дослідження еволюції жанрів сюїти і партити в українському баянному мистецтві, зумовлене інтенсивним розвитком та значною чисельністю окреслених жанрів в українській музиці періоду другої половини ХХ століття. Автор окреслив основні тенденції розвитку української сюїти і партити для баяна, модифікацію їх генотипних ознак, охарактеризував функції названих жанрів у контексті стильових пошуків української композиторської школи на матеріалі баянних сюїт і партит, а також циклів мініатюр сюїтного типу. Водночас дослідник розглядає форми позиціонування в баянній творчості українських композиторів характерної тенденції музичного мистецтва ХХ століття – ретроспективного звернення до барокових жанрів, сюїти і партити зокрема, їхньої модифікації, способів комунікування пластів минулого і сучасного [17, 16].

Передумови та особливості розвитку професіоналізму української академічної школи народних інструментів уніфіковано у дисертаційному дослідженні **В. Зайця** «Науково-практична школа М.А. Давидова як феномен формування виконавської майстерності баяніста» (2012). Науковець вперше розглядає баянну науково-практичну школу М. А. Давидова в контексті розвитку академічного інструментального виконавства та її змістовну сторону, що розкриває як специфічні риси, так і складає цілісну технологічну систему виховання-навчання музиканта-виконавця [12].

Висновки. Аналіз наукового осмислення української баянно-акордеонної школи дає можливість уніфікувати означений напрямок як унікальне явище в музичному виконавстві та педагогіці, яке на зламі століть впевнено класифікується як «Українська школа баянно-акордеонного мистецтва» із потужним науковим та педагогічним потенціалом, унікальною методологією, великим композиторським та виконавським потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев И. Методика преподавания игры на баяне / И. Алексеев. – М : Музыка, 1961. – 137 с.
2. Бай Ю. Теоретические основы совершенствования внутренней структуры музыкально-игровых движений баяниста : автореф. дис. ... канд. искусствоведения : 17.00.02 – искусствоведение / Ю. Бай – Вильнюс, 1986. – 23 с.
3. Басурманов А. Баянное и аккордеонное искусство / А. Басурманов. – М. : КИФАРА, 2003. – 540 с.
4. Безугла Р. Баянне мистецтво в музичній культурі України (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. мистецтвознав. : 17.00.01 – теорія та історія культури / Р. Безугла. – К., 2004. – 20 с.
5. Булда М. Естрадно-джазова музика в акордеонно-баянному мистецтві України другої половини ХХ – початку ХХІ століття: композиторська творчість і виконавство : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03 – музичне мистецтво / М. Булда. – Х., 2007. – 22 с.
6. Голяка Г. Творчість Володимира Зубицького в контексті розвитку сучасного баянного репертуару : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Г. Голяка., Харків, 2008. – 20 с.
7. Гончаров А. Неофольклористичні тенденції у баянній творчості В. Зубицького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво» / А. Гончаров. – К., 2006. – 17 с.
8. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) : підручник [для вищих та сер. муз. навч. закладів] / М. Давидов. – К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2010. – 592 с.
9. Дорохін В. Принципи та фактори артикуляції виконанні на баяні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / В. Дорохін. – К., 2010. – 19 с.
10. Душний А., Пиц Б. Львівська школа баянно-акордеонного мистецтва : довідник / А. Душний, Б. Пиц. – Дрогобич : Посвіт, 2010. – 216 с.
11. Єргієв І. Український «модерн-баян» як феномен світового мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / І. Єргієв. – Одеса, 2006. – 18 с.
12. Заєць В. Науково-практична школа М.А. Давидова як феномен формування виконавської майстерності баяніста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / В. Заєць. – К., 2012. – 16 с.

13. Калмиков С. Баянний ансамблево-оркестровий інструменталізм в історичній стильовій проекції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / С. Калмиков. – Одеса, 2005. – 16 с.

14. Карась С. Інтерпретація музики бароко на баяні (теоретико-виконавський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / С. Карась. – Львів, 2006. – 20 с.

15. Князев Вл. Еволюція виконавської техніки в українській баянній школі (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Вл. Князев. – К., 2005. – 21 с.

16. Кужелев Д. Художні тенденції розвитку академічного баяного виконавства у другій половині ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 – теорія і історія культури / Д. Кужелев. – К., 2002. – 20 с.

17. Олексів Я. Рецепція жанрів сюїти і партити в українській баянній музиці другої половини ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Я. Олексів. – Львів, 2011. – 20 с.

18. Пасічняк Л. Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст. : історико-виконавський аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / Л. Пасічняк. – Львів, 2007. – 17 с.

19. Салій В. Методика роботи над музичним образом у процесі навчання підлітків гри на баяні (акордеоні) : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / В. Салій. – К., 2010. – 20 с.

20. Семешко А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ–ХХІ століть : довідник / А. Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 244 с.

21. Сташевський А. Баянне мистецтво в Україні : тенденції розвитку оригінальної музики та індивідуальне втілення жанрово-стильового аспекту у творчості Володимира Рунчака : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / А. Сташевський – К., 2004. – 20 с.

22. Сташевський А. Нариси з історії української музики для баяна : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл. мистецтв і освіти] / А. Сташевський. – Луґанськ : Поліграфресурс, 2006. – 152 с.

23. Черноіваненко А. Фактура у виявленні виражальних властивостей баянної музики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 – музичне мистецтво / А. Черноіваненко. – Одеса, 2001. – 20 с.

24. Шамігов А. Особливості опосередкування фольклору в оригінальній музиці українських композиторів для баяна соло (фольклорний неоромантизм, неофольклоризм, нова фольклорна хвиля) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 – теорія й історія культури / А. Шамігов. – К., 2011. – 16 с.